

UDK 27-277/278-175.3-247.4

Primljeno: 1. 1. 2017.

Prihvaćeno: 19. 6. 2017.

Izvorni znanstveni rad

ŽIVJETI SADAŠNJOST U SVJETLU SUSRETA SA SINOM ČOVJEČJIM OBLIKOVANJE ČITATELJA U APOKALIPTIČKOM GOVORU MT 24 – 25

Silvana FUŽINATO

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Petra Preradovića 17, p.p. 54, 31 400 Đakovo
fuzinatosilvana@gmail.com

Sažetak

Nakon uvodnog prikaza višestrukih interpretacija autorica pristupa analizi Mt 24 – 25 u komunikacijskoj perspektivi s posebnim osvrtom na pragmatičku snagu i funkciju teksta. Riječ je o novijem egzegetsko-teološkom pristupu prikazanom u prvom poglavlju, posvećenu definiranju Model Čitatelja i istini koju isti utjelovljuje u biblijskom tekstu. Drugi dio članka pokušaj je odgovora na pitanje kakav Model Čitatelja evanđelist oblikuje u Isusovu apokaliptičkom govoru (Mt 24 – 25). Analiza literarnih znakova i semantička konfiguracija Mt 24 – 25 dovode do zaključka da je Matejev Model Čitatelja onaj koji promatra i živi svoju sadašnjost u svjetlu susreta sa Sinom Čovječjim. Oblikovanje čitatelja u apokaliptičkom govoru Mt 24 – 25 autorica završava definiranjem pragmatičke funkcije posljednjeg suda Sina Čovječjega. U svjetlu navještaja Isusove smrti (Mt 26,1-2), koji predstavlja svojevrsni zaključak Isusovih govora, čitatelj otkriva temelj novog poimanja stvarnosti. Sin Čovječji koji se identificirao s gladnima, žednima, golima, strancima, bolesnima, utamničenima... raspet na križu postat će u punom i pravom smislu riječi »jedan od najmanjih«, štoviše najmanji. U vremenu iščekivanja ponovnog Kristova dolaska čitatelj je, dakle, pozvan u »raspetim« osobama svojega vremena prepoznati Sina Čovječjega, u svijesti kako će u posljednjem susretu s njim biti suđen prema samo jednom kriteriju, kriteriju ljubavi.

Ključne riječi: Model Čitatelja, komunikacijski pristup, pragmatička funkcija, Sin Čovječji, apokaliptika, sud.

Uvod

Interpretativni hod Mt 24 – 25 odražava kontinuiran egzegetsko-teološki studij koji je urodio višestrukim tumačenjima. Najstarija interpretacija je eshatološka koja Isusov govor o posljednjim vremenima tumači u svjetlu dolaska Sina Čovječjega u slavi. Tako je već *Nauk dvanaestorice apostola* interpretirao događaje opisane u Mt 24 kao *eshatos hairos*.¹ Krajem II. stoljeća Irenej govori o »grozoti pustoši« kao Antikristu, eshatološkoj personifikaciji cjelokupnog zla koji će, poput Krista, otići u pustinju.²

Drugu interpretaciju možemo definirati povijesno jer događaje iz autorova vremena promatra u perspektivi Božjega pogleda. Prema mišljenju Ivana Krizostoma ratovi u Mt 24,6s su oni koji su kulminirali osvajanjem Jeruzalema 70. godine poslije Krista, narodi su Rimljani i pomoćne postrojbe koje su sudjelovale u vojnim operacijama, a lažni kristi i proroci su oni iz prvog stoljeća, navedeni u Novom zavjetu među kojima su Šimun čarobnjak (usp. Dj 8,9-24) i židovski mesijanski proroci kao na primjer Teuda (usp. Dj 5,36-37).³

Augustin ujedinjuje te dvije interpretacije polazeći od konstatacije da učenici ispituju Isusa o trenutku i prethodnim znakovima triju različitih događaja: uništenju Jeruzalema, Isusovoj parusiji u događajima Crkve i njegovoj parusiji na svršetku svijeta.⁴ U Isusovu govoru o posljednjim vremenima čitatelj je, dakle, pozvan vidjeti elemente koji odgovaraju tim trima događajima.

Jedna od interpretacija je i ona koja je događaje opisane u Mt 24 – 25 promatrala u svjetlu čitateljeva vremena, a koja je napose bila zastupljena u dramatičnim trenutcima povijesti. Tako su primjerice u ratovima (usp. Mt 24,6-7) viđeni Prvi i Drugi svjetski rat,⁵ a u pupanju smokve (usp. Mt 24,32) rađanje Izraelske države.⁶ Na kraju je potrebno spomenuti i Origena koji povijesnoj

¹ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, Brescia, 2013., 510.

² Usp. *Isto*, 510. Slično nalazimo i u djelu anonimnog autora *Opera incompleta su Matteo* prema kojemu će na kraju vremena grozota pustoši, tj. vojska Antikrista zauzeti svetište. Usp. Manlio SIMONETTI (ur.), *Matteo 14–28*, Roma, 2006., 223.

³ Očito se i redci 15-20 interpretiraju u takvom svjetlu.

⁴ Takav oblik »mješovite interpretacije« zastupao je i Jeronim koji je u srednjem vijeku imao brojne sljedbenike dok je u vrijeme reforme bilo iznova zastupljeno povijesno tumačenje. Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 512–513. U *Opera incompleta su Matteo*, anonimni autor u homiliji pod rednim brojem 48, poput Origena, redcima 24,6s pridaje doslovno i duhovno značenje. Prema tom autoru navedeni redci doslovno govore o uništenju Jeruzalema, ali se duhovno odnose na krize koje će zadesiti Crkvu na kraju vremena. Usp. Manlio SIMONETTI (ur.), *Matteo 14–28*, 219.

⁵ Tako na primjer Salem KIRBAN, *Die geplante Verwirrung*, Wetzlar, 1972., 113.

⁶ Usp. Hal LINDSEY – Carole C. CARLSON, *Alter Planet Erde, wohin? Im Vorfeld des dritten Weltkrieges*, Wetzlar, 1971., 61s.

interpretaciji dodaje i duhovno tumačenje. U ulasku riječi u dušu Origen vidi parusiju koja dovodi do kriza i ratova s konsolidiranim ljudskim i filozofskim istinama i koja uzrokuje duhovnu glad i bolesti.⁷

U radu ćemo posebnu pozornost pridati aktualnijem interpretativnom pristupu, ne gubeći pritom iz vida prethodno navedene interpretacije. Čitajući Mt 24 – 25 u komunikacijskoj perspektivi, pokušat ćemo definirati Model Čitatelja koji Matej oblikuje u Isusovu apokaliptičkom govoru. U skladu s tim nećemo se na izravan način baviti filološkim i literarnim problemima, niti problemima na koje je ukazala povijesno-kritička metoda. Primarni sadržaj ove studije jest dijalog koji tekst uspostavlja s čitateljem te identifikacija Modela Čitatelja koji autor oblikuje u samome tekstu. U prvom ćemo se dijelu osvrnuti na razvoj i značenje pojma Modela Čitatelja dok će drugi dio biti posvećen oblikovanju čitatelja u apokaliptičkom govoru Mt 24 – 25, s posebnim osvrtom na pragmatično značenje Mt 25,31-46 i 26,1-2.

1. Model Čitatelja

O interpretativnoj suradnji autora i čitatelja unutar određenog teksta napose je govorio Umberto Eco.⁸ Umbertova perspektiva o realnom autoru i realnom čitatelju koji stupaju u dijalog preko tekstualne strategije zajedno s takozvanim Modelom Čitatelja posljednjih je desetljeća postala referentna točka i u studiju Svetoga pisma. Studij biblijskog teksta u komunikacijskoj perspektivi s posebnim osvrtom na pragmatičku funkciju i snagu teksta noviji je egzegetski pristup⁹ koji je, napose nakon odobrenja Papinske biblijske komisije,¹⁰ izazvao zapažen interes u egzegetsko-teološkom studiju Svetoga pisma.¹¹

⁷ Usp. Manlio SIMONETTI (ur.), *Matteo 14–28*, 221. Detaljnije o povijesti interpretacije vidi u: Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 509–517.

⁸ Šezdesetih godina prošlog stoljeća objavom djela *Opera aperta* Umberto Eco ulazi u raspravu o odnosu između teksta i čitatelja. O tomu će potom napisati još dva značajnija djela *Lector in fabula* (1979.) i *I limiti dell'interpretazione* (1990.).

⁹ Detaljnije vidi u: Massimo GRILLI, *Autore e lettore: il problema della comunicazione nell'ambito dell'esegesi biblica*, u: *Gregorianum*, 74 (1993.) 3, 447–459; Massimo GRILLI, *Evento comunicativo e interpretazione di un testo biblico*, u: *Gregorianum*, 83 (2002.) 4, 655–678; Massimo GRILLI, *Parola di Dio e linguaggio umano. Verso una pragmatica della comunicazione nei testi biblici*, u: *Gregorianum*, 94 (2013.) 3, 525–547.

¹⁰ Usp. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, Zagreb, 2005., 53–56.

¹¹ U nastavku donosimo neke od značajnijih doktorskih disertacija: Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi. Una lettura di Mt 25,31-46 in chiave comunicativa*, Frankfurt am Main, 2000.; Nicoletta GATTI, *... perché il «piccolo» diventi «fratello»*. *La pedagogia del dialogo nel cap. 18 di Matteo*, Roma, 1997.; Elzbieta M. OBARA, *Le strategie di Dio. Dinamiche comunicative nei discorsi divini del Trito-Isaia*, Roma, 2010.; Maurizio GUIDI, *«Così avvenne la generazione di Gesù Messia». Paradigma comunicativo e questione con-*

1.1. Dijalog između autora i čitatelja

Prema Umberto Ecu Model Čitatelja je skup tekstualno utvrđenih uvjeta koji moraju biti ispunjeni kako bi određeni tekst bio shvaćen i aktualiziran. Naime, pisac određenog teksta u njemu samome neminovno upisuje vlastite nakane te određuje jedan ili više interpretativnih putova, oblikujući na taj način kooperativne procese između autora i čitatelja. Riječ je o takozvanom autoru modelu koji Umberto Eco definira kao glas koji nježno razgovara s čitateljem i koji ga želi imati uza se. On se očituje kao narativna strategija, kao skup uputa koje čitatelju bivaju dane na svakom koraku i koje treba slijediti kada se odluči ponašati poput Model Čitatelja.¹²

Dakako, sasvim je razumljivo da autor u stvaranju određenog teksta treba donijeti niz pretpostavki o znanju i kompetenciji svojih čitatelja. Možemo, dakle, reći da autor, tj. tekst pretpostavlja, točnije, oblikuje vlastiti Model Čitatelja koji Umberto Eco definira na sljedeći način: »Da bi organizirao tekstovnu strategiju, autor se mora osloniti na niz kompetencija (što je obuhvatniji izraz nego 'poznavanje kodova') koje će izrazima što ih upotrebljuje pridati sadržaj. On mora smatrati da je ukupnost kompetencija na koju se oslanja ista na koju se oslanja njegov čitatelj. Zato će predvidjeti Model Čitatelja kadrog da surađuje aktualizirajući tekst onako kako je zamišljao on, autor, te da pri interpretaciji slijedi isti put kojim se on kretao pri ostvarenju teksta.«¹³

Vezano uz Model Čitatelja potrebno je naglasiti da se on ne može i ne smije poistovjetiti s realnim čitateljem, tj. sa svakim koji čita tekst u određenom trenutku i u određenoj situaciji. Za razliku od realnog, Model Čitatelj je onaj koji je upisan u tekstu, štoviše koji tekst stvara.¹⁴ Kako bi mogao djelovati prema narativnoj strategiji i utjeloviti Model Čitatelja realni čitatelj treba posje-

testuale nella lettura pragmatica di Mt 1,18-25, Roma, 2012.; Mirko MONTAGUTI, *Costruire dialogando: Mt 21-27 e Zc 9-14 tra intertestualità e pragmatica*, Roma, 2016. Prvi kompletni teorijsko-praktični prikaz studija biblijskih tekstova u komunikacijskoj perspektivi publicirali su Massimo GRILLI – Maurizio GUIDI – Elzbieta M. OBARA, *Comunicazione e pragmatica nell'esegesi biblica*, Cinisello Balsamo, 2016.

¹² Usp. Umberto ECO, *Sei passeggiate nei boschi narrativi*, Milano, 2007, 18.

¹³ Umberto ECO, Model čitatelja, u: *Republika, mjesečnik za književnost*, 44 (1988.) 9/10, 96. Detaljnije o tome u: Umberto ECO, *Lector in fabula. La cooperazione interpretativa nei testi narrativi*, Milano, 2010., 50–66; Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 48–56; Daniel MARGUERAT – Yvan BOURQUIN, *Per leggere i racconti biblici*, Roma, 2011., 17–23.

¹⁴ O intrigantnom odnosu realnog i Model Čitatelja vidi: Massimo GRILLI, *Il dialogo tra lettore empirico e lettore modello dal punto di vista pragmatico*, u: <http://www.evangeliometcultura.org/pubblicazioni%20online/Lettore%20empirico%20e%20lettore%20modello%20.pdf> (19. IX. 2016.).

dovati određene kompetencije. Prema Massimu Grilliju¹⁵ riječ je o prepoznavanju i poštivanju literarnih konvencija, kulturne enciklopedije, tekstualne lingvistike i lingvističkih činova.¹⁶

1.2. Model Čitatelja i biblijski tekst

Kakav je odnos između Modela Čitatelja i biblijskog teksta te kakvu istinu Model Čitatelja u njemu utjelovljuje? Odgovarajući na postavljena pitanja Massimo Grilli¹⁷ polazi od hebrejskog poimanja istine, koji se ne odnosi na logičku istinu niti na ontološki aspekt bića. Naime, za razliku od grčkog izraza ἀλήθεια u čijem se korijenu nalazi glagol λανθάνω – »sakriti (se)«, »biti skriven«¹⁸ i koji ukazuje na objavu istine u njezinoj esenciji, hebrejski pojam נִסְתָּר u odnosu je s korijenom נֶאֱמַר – »vjerovati«, »pouzdati se«¹⁹ stavljajući naglasak na stabilnost i vjernost.²⁰ Biblijska »istina« obuhvaća, dakle, životni nacrt i pouzdanje te se kao takva ne može sveti samo na neutralno pripovijedanje stvari niti na čisto informativni sadržaj.²¹ »Istina' biblijskoga teksta može se sasvim shvatiti samo ako u njoj zasvijetli suputničko iskustvo koje propitkuje, provocira i zahtijeva odgovor. U biblijskome tekstu nije samo opisana protekla povijest, nego i povijest sadašnjosti; i ne misli se samo na čitatelja nekog određenog vremena, točnije vremena nastanka teksta, nego i na one koji/koje sada čitaju. [...] Istinu otkrivamo u tom dijalogu, u tom odnosu razmjene između mene i teksta.«²²

Stoga se uloga Modela Čitatelja na literarnoj razini sastoji u tome da prikaže »istinu« objavljenju u tekstu i da na taj način pruži realnom čitatelju mogućnost i potrebu da je utjelovi u različitim modelima konkretne egzistencije. Čitajući biblijski tekst, čitatelji današnjeg, jednako kao i svakog vremena, ulaze u dijalog s istinom koju tekst sadrži te komuniciraju s Modelom Čitatelja koji

¹⁵ Usp. *Isto*, 5–6.

¹⁶ Prema teoriji o lingvističkim činovima J. L. Austina isti se dijele na lokucijske, ilokucijske i perlokucijske od kojih se ilokucijski dijele u pet tipologija: asertivi, direktivi, komisivi, ekspresivi i deklarativi. O njihovu značenju, funkciji i uporabi vidi: John L. AUSTIN, *Kako djelovati riječima*, Zagreb, 2014; Nada IVANETIĆ, *Govorni činovi*, Zagreb, 1995.

¹⁷ Usp. Massimo GRILLI, *Evento comunicativo e interpretazione di un testo biblico*, 676–677; Massimo GRILLI, *Čitati znači voditi dijalog. Znanstvena egzegeza i pastoral čitanja Svetog pisma*, u: *Biblija danas*, 6 (2008.) 1–2 (13), 6–7.

¹⁸ Anto POPOVIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta sa statistikom grčkih riječi*, Zagreb, 2016., 110.

¹⁹ Rudolf AMERL, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 1997., 12.

²⁰ U LXX *'emet* je preveden i s *pistis* i *dikaiošynē*.

²¹ U Svetom pismu Božja istina biva identificirana s njegovom vjernošću obećanjima. Vidi na primjer Ps 31,6; Iz 38,18–19.

²² Massimo GRILLI, *Čitati znači voditi dijalog*, 6–7.

je utjelovljuje. Svaki je čitatelj pozvan na stalan i iskren odnos s tekstem, živeći emocije koje tekst u njemu pobuđuje i učeći prihvaćati sustav vrijednosti koji u sebi sadrži. Drugim riječima, čitatelj je pozvan biti u konstantnoj interakciji s Modelom Čitatelja oblikovanim u tekstu te se oblikovati prema modelima koje on utjelovljuje ne na način da ih jednostavno kopira, nego da ih uvijek iznova promišlja i interpretira. Na taj način egzegeza biblijskog teksta iznova stječe svoju hermeneutičku dimenziju i postaje izvor života u djelovanju pojedinaca i zajednice.²³

2. Oblikovanje čitatelja u Mt 24 – 25

Kakav Model Čitatelja autor oblikuje u Mt 24 – 25? Kakvu je istinu čitatelj pozvan u njemu otkriti i u osobnom životu utjeloviti? Na ta ćemo pitanja pokušati odgovoriti u sljedećem dijelu posvećenu Matejevu oblikovanju čitatelja u Isusovu apokaliptičkom govoru.

2.1. Literarni znakovi

Pogledamo li pažljivo tekst bez poteškoća možemo uočiti nekoliko znakova koji nedvojbeno ukazuju na autorovu nakanu oblikovanja čitatelja. Riječ je o znakovima koje je sam autor postavio na čitateljev put kao vodič za razumijevanje Isusova govora. Točnije, riječ je o izrazima usmjerenima direktno čitatelju i koji kao takvi predstavljaju poziv na dijalog i na aktivnu suradnju kako bi, slijedeći autorovu narativnu strategiju, čitatelj spoznao i utjelovio istinu u njemu objavljenu.

Prvu indicaciju koju čitatelj susreće na svojem interpretativnom putu pitanje je učenika upućeno Isusu: »Reci nam kada će to biti i koji će biti znak tvojega Dolaska i svršetka svijeta?« (24,3: εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος). Nakon uvoda u kojemu je opisao situaciju, protagoniste te mjesto i vrijeme radnje (usp. 24,1-2), evanđelist mijenja narativnu strategiju. Cilj pitanja učenika kojim autor postiže promjenu i dinamičnost radnje jest pripremiti čitatelja za ono što će uslijediti. Istu funkciju imao je i specifičan položaj Isusova poučavanja, detaljan opis mjesta i stava učenika.²⁴ Izraz »dok je zatim na Maslinskoj gori sjedio« (24,3: Καθημένον δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἑλαιῶν) na poseban način ukazuje na Isusov prvi govor

²³ Massimo GRILLI, *Evento comunicativo e interpretazione di un testo biblico*, 677.

²⁴ Usp. Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 94.

na Gori (5,1) zahvaljujući kojemu čitatelj uočava važnost trenutka te pozorno iščekuje nov Isusov govor.²⁵ Nadalje, Maslinska gora, koju je čitatelj susreo već u 21,1 i koju je dobro poznao, u tom trenutku doziva mu u svijest Isusovu muku, pozivajući ga da svu svoju pozornost usmjeri na sljedeći krucijalni trenutak objave Sina Čovječjega. Jednako tako u izrazu »pristupiše k njemu učenici« (24,3: προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταί), Matej na vrlo suptilan način poziva čitatelja da postane dionikom Isusova posebnog poučavanja i član uskog kruga njegovih učenika.²⁶ U svjetlu navedenoga možemo zaključiti da autor u središte teksta stavlja Isusovu osobu, odvlačeći na taj način čitateljevu pozornost od eventualnih rastresenosti i potičući u njemu sigurnost i povjerenje u Isusovo poučavanje.²⁷

Sljedeći ključni korak u oblikovanju čitatelja nalazimo u izrazu »tko čita, neka razumije« (24,15: ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω). Čitatelj koji je u trećem retku usmjerio svoju pozornost na Isusa, očekujući da mu i sada ima nešto važno za reći, u tom je trenutku pozvan učiniti još jedan korak naprijed: razumjeti Model Čitatelja koji Matej oblikuje. Čitatelj je to koji će ne samo prepoznati važnost trenutka i usmjeriti svoju pozornost na ono doista bitno, tj. na Isusove riječi, nego i onaj koji će uložiti sve svoje napore kako bi ih i razumio. Možemo reći da je riječ o pozornom i inteligentnom čitatelju.²⁸

U razumijevanju upućena mu Isusova govora Matej ne ostavlja čitatelja sama. Naprotiv, u 32. retku daje mu nove indikacije, pozivajući ga da svoj pogled usmjeri prema smokvi i da se od nje nauči prisposodbi: »A od smokve se naučite prisposodbi!« (24,32: Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν).²⁹ Slično će mu reći i u 43. retku u odnosu na parabolu o kradljivcu: »A ovo znajte« (24,43: Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε). U oba slučaja – i imperativ aorista μάθετε i imperativ prezenta γινώσκετε – odnose se izravno na parabolu kao na svoj objekt.³⁰ Putem specifične dijaloško-polemične strategije postignute uporabom parabola autor

²⁵ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 517.

²⁶ Novost situacije i intimnost susreta autor naglašava dodatkom κατ' ἰδίαν podsjećajući čitatelja na posebne trenutke. Naime, isti izraz upotrijebio je i u izvještaju o preobraženju (17,1), o neuspjehu izlječenja Isusovih učenika (17,19) i u trećem navještanju muke, smrti i uskrsnuća Sina Čovječjega na putu prema Jeruzalemu (20,17).

²⁷ Usp. Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 97.

²⁸ Usp. Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, Magnano, 1995., 418. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 527 misli da je riječ o pozivu na proučavanje knjige o Danijelu. Međutim, u bilješci 1 navodi alternativnu interpretaciju prema kojoj bi navedeni izraz bio žuran poziv na pažljivo čitanje Matejeva teksta.

²⁹ Imperativ aorista μάθετε u Matejevu evanđelju odnosi se na Isusove učenike (usp. 9,13; 11,29). Usp. Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo. Commento esegetico e teologico*, Roma, 2014., 695.

³⁰ Klaus BERGER, *Formgeschichte des Neuen Testaments*, Heidelberg, 1984., 55.

poziva čitatelja na osobnu zauzetost u sadašnjosti, tj. već sada i ovdje. Drugim riječima, na mukotrpnom putu razumijevanja objavljene mu istine poziva ga da usmjeri svoj pogled prema sadašnjosti te da u promatranju dobro mu poznatih događaja pronađe odgovor na prethodno postavljena pitanja.³¹

Posljednji izraz u uskoj povezanosti s prethodnim dvostruki je poziv na budnost: »Bdijte dakle jer ne znate u koji dan Gospodin vaš dolazi« (24,42: Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ἡμέρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται), »Bdijte dakle jer ne znate dana ni časa« (25,13: γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν). Razlog tog poziva čitateljevo je neznanje o danu i času dolaska Sina Čovječjega. Iz navedenog proizlazi da Matejev čitatelj nije indiferentan. Naprotiv, ustrajno iščekuje iznenadni Gospodinov dolazak, promatrajući i učeći od znakova vremena u kojemu živi.

2.2. Sintaktička konfiguracija Mt 24 – 25

Mt 24 – 25 autori strukturiraju na različite načine, što svjedoči o doista kompleksnoj literarnoj cjelini. U nastavku donosimo jednu od mogućih sintaktičkih konfiguracija Mt 24 – 25, koja većim dijelom ne odstupa od one Ulricha Lutza,³² ali koja prikazuje tekst na homogeniji način, vodeći pritom računa o autorovoj komunikacijskoj strategiji.

Prva tri retka narativni su uvod u kojemu osim detaljnog opisa situacije evanđelist navodi dvostruko pitanje Isusovih učenika: »Reci nam kada će to biti i koji će biti znak tvojega Dolaska i svršetka svijeta?« (24,3: εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος). Taj uvodni redak od iznimne je važnosti jer u njemu autor otkriva čitatelju interpretativni ključ cjelokupnog Isusova govora. Naime, Mt 24,4 – 25,26, prema mišljenju većine autora, odgovor je na navedeno pitanje.

Redci 4-31 prvi su dio u kojemu Isus otkriva učenicima znakove koji će prethoditi njegovu ponovnom dolasku. Tu Matej većim dijelom slijedi Mk 13. Govoreći o razorenju Jeruzalema i o ponovnom Kristovu dolasku, Matej ne želi svojim čitateljima prikazati kraj, nego ih voditi prema svršetku. U središtu Matejeve pozornosti ohrabrenje je, dakle, čitatelja na putu prema posljednjem, osobnom susretu sa Sinom Čovječjim.³³ Prvi dio karakteriziraju učestalo po-

³¹ Slično misli i Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 699: »L'introduzione è in realtà un'esortazione alla comprensione o valutazione della situazione.«

³² Usp. Ulrich LUTZ, *Vangelo di Matteo*, 499–500.

³³ Izraz ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου tvori *climax* tog dijela. Čini se da sve dosad rečeno teži prema tomu središtu (usp. napose lažne navještaje u 24,4.23-24.26-27).

navljanje priloga τότε (24,9.10.14.16.21.23.[2x]30) i opis budućih događaja u trećem licu koji su povezani s manjim brojem savjeta i upozorenja u drugom licu.

Početak drugog dijela označen je promjenom stila. U 24,32 – 25,30 autor donosi šest, po dužini i značenju različitih prispodoba: o smokvi (usp. 24,32-35); o potopu (usp. 24,36-41); o kradljivcu (usp. 24,42-44); o vjernom sluzi (usp. 24,45-51); o deset djeвица (usp. 25,1-13) i o talentima (usp. 25,14-30). Glavne teme prispodoba iščekivanje su i vjernost. Nakon upozorenja o neočekivanom dolasku Sina Čovječjega i poziva na budnost (prispodoba o smokvi, potopu i kradljivcu) autor poziva čitatelja na vjernost i ustrajnost u iščekivanju Gospodina (prispodoba o upravitelju, djevicama i talentima). Izraz πάντα ταῦτα koji u cijelom izvještaju susrećemo samo u 24,33.34 obuhvaća sve događaje navedene u 24,3-31. Nadalje, u ovom dijelu, za razliku od prvoga, ne nalazimo prilog τότε kao ni uporabu futura u trećem licu. Novi dio ne odnosi se više na događaje, nego na način odgovaranja na događaje navedene u prethodnom dijelu.

Posljednji dio Isusova odgovora navještaj je dolaska Sina Čovječjega (usp. 25,31-46), a možemo ga definirati Matejevim literarnim remek-djelom. Riječ je o predivnom završetku Isusova poslanja,³⁴ koji ujedno predstavlja i svojevrsan uvod u Isusovu muku.³⁵ Poput 24,3-31 i taj je dio obilježen učestalom uporabom priloga τότε (25,31.34.37.41.44.45) i pripovijedanjem o budućim događajima u trećem licu. Identični izrazi ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, δόξα i ἄγγελοι izravno povezuju 31. redak s prethodnima (24,30-31). Na taj način Isusov govor u 25,31-36 nastavak je onoga u 24,3-31.

2.3. Mt 24 – 25 i novo poimanje stvarnosti

Za potpunije razumijevanje Isusova govora u Mt 24 – 25, poznatog pod nazivom »sinoptička apokalipsa«,³⁶ ukazat ćemo na nekoliko značajnih aspekata apokaliptičkoga književnog roda. Za razliku od proročke, u apokaliptičkoj

³⁴ Između prvog (Mt 5 – 7) i posljednjeg Isusova govora (Mt 24 – 25) uočavamo nekoliko značajki. Prva se odnosi na dužinu govora. Naime, u odnosu na ostale to su dva najduža Isusova govora. Druga značajka vezana je uz sadržaj. Zanimljivo je uočiti da prvi Isusov govor Matej započinje blaženstvima u kojima se Isus obraća siromasima, ožalošćenima, gladnima, žednima, progonjenima... Jednom riječju marginaliziranim i ranjivim skupinama (usp. Mt 5,1-12). Jednako tako u Isusovu posljednjem govoru, tj. u navještaju dolaska Sina Čovječjega i njegova posljednjeg suda iznova susrećemo najmanje: gladne, žedne, gole, bolesne, utamničene... (usp. Mt 25,31-46).

³⁵ Navještaj o Isusovoj muci, smrti i uskrsnuću Matej započinje navodom o završetku Isusova govora: »I kad Isus završi sve te besjede, reče svojim učenicima« (26,1: Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντα τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ).

³⁶ Giulio MICHELINI, *Matteo. Introduzione, traduzione e commento*, Cinisello Balsamo, 2013., 378.

književnosti čovjek Božji prije svega je vizionar, motrilac. Točnije, u središtu apokaliptičkog govora nije riječ nego slika. Nadalje, u apokaliptičkom viđenju otkrivenje konačne Božje pobjede nad zlom uključuje poticaj na ustrajnost i poziv na budnost i pripravnost dok su u proročkom propovijedanju obraćenje i vjernost preduvjet održavanju saveza.³⁷ Osim toga, ranokršćanska apokaliptika nije se samo nadala eshatološkom spasenju u bliskoj budućnosti, nego je i znala da je posljednje vrijeme već započelo uskrsnućem Isusa Krista. Stoga prvotni i jedini cilj apokaliptičkih viđenja nije dozvati u svijest proces dovršetka vremena, nego se ona ponajprije zanimaju za već započetu zbilju. Drugim riječima, za razliku od proroka koji polaze od povijesti kako bi razumjeli svršetak, apokaliptički pisci polaze od svršetka svijeta kako bi razumjeli i donijeli sud o već započetim i ostvarenim povijesnim zbivanjima.³⁸ Naposljetku potrebno je ukazati na činjenicu da je, iako su mišljenja autora o podrijetlu, granicama i temeljnim značajkama apokaliptičke književnosti različita, opće prihvaćeno mišljenje da se apokaliptika javlja kao odgovor na određenu krizu.³⁹ Prva i temeljna zadaća apokaliptike je da u konkretnu povijest i svakodnevni život unese apstraktne teološke kategorije interpretirajući stvarnost u njihovu svjetlu i ukazujući na njezine djelatne posljedice.⁴⁰ U svjetlu navedenih apokaliptičkih značajka možemo reći da Matej u 24 – 25 želi prikazati Božji spasenjski naum u stvarnosti u kojoj je živjela kršćanska zajednica. O kakvoj je situaciji riječ otkriva nam on sam u uvodnim redcima.

2.3.1. Kriza Božje nazočnosti (Mt 24,1-3)

Problem s kojim se suočavala Matejeva kršćanska zajednica prijelaz je od načina shvaćanja Božje prisutnosti u Hramu do njegove prisutnosti u susretu sa Sinom Čovječjim. Riječ je, dakle, o krizi poimanja Božje prisutnosti koju je na dubok i dramatičan način proživljavala Matejeva kršćanska zajednica u vre-

³⁷ Usp. Marijan Jerko FUČAK (ur.), *Novi zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije*, Zagreb, 1992., 736.

³⁸ Usp. Benito MARCONCINI, *Apocalittica*, u: Romano PENNA – Giacomo RAVASI – Gianfranco RAVASI, *Temi teologici della Bibbia*, Cinisello Balsamo, 2010., 71–72. Slično i: Elizabeth SCHÜSSLER FIORENZA, *The Phenomenon of Early Christian Apocalyptic. Some Reflections on Method*, u: David HELLMOLM (ur.), *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East. Proceedings of the International Colloquium on Apocalypticism*. Uppsala, 1979., Tübingen, 1983., 312. O apokaliptici u Novom zavjetu vidi: Jesús ASURMENDI, *¿Apocalíptica en el Nuevo Testamento?*, u: *Estudios bíblicos*, 61 (2003.) 4, 527–555.

³⁹ Usp. Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 150.

⁴⁰ Usp. Ugo VANNI, *Apocalittica come teologia*, u: Luciano PACOMIO (ur.), *Dizionario teologico interdisciplinare*, I, Casale Monferatto, 1977., 399.

menu između sadašnjosti i budućnosti; između Isusove smrti i rušenja Hrama s jedne strane i njegova ponovnog dolaska s druge.⁴¹ Potvrdu navedenoj tvrdnji nalazimo u činjenici da Matej započinje i završava evanđelje Božjom prisutnošću u povijesti svijeta i čovjeka. Naime, u navješčaju o Isusovu rođenju (Mt 1,23) evanđelist donosi citat iz Knjige proroka Izaije 7,14: »Evo, Djevica će začeti i roditi sina i nadjenut će mu se ime Emanuel – što znači: S nama Bog!« Nadalje, za razliku od ostalih evanđelista, Matej ne završava evanđelje Isusovim odlaskom Ocu, nego objavom Božje trajne prisutnosti među svojim: »I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta.«⁴²

Osim toga dvostruko pitanje Isusovih učenika: »Reci nam kada će to biti i koji će biti znak tvojega Dolaska i svršetka svijeta?« (24,3) ne odnosi se, kao u Markovu evanđelju, na uništenje Hrama nego na vrijeme i znakove Kristova ponovnog dolaska.⁴³ Riječ je, dakle, o pitanju Božje prisutnosti.⁴⁴ U sadašnjosti u kojoj, prema Isusovu navješčaju (usp. 24,2), nije ostao ni kamen na kamenu nerazvaljen i u kojoj je teško otkriti znakove Božje prisutnosti, Matej poziva svoje čitatelje da usmjere pogled prema budućnosti te da svoje »danas« i »sada« promatraju u svjetlu susreta sa Sinom Čovječjim.

2.3.2. Znakovi parusije (Mt 24,4-31)

Na sasvim neočekivan način, umjesto odgovora na postavljeno pitanje, Isus upozorava svoje učenike⁴⁵ na različite osobe i događaje koji će dovesti do problema i nemira unutar zajednice. Na taj način učenici su, jednako kao i čitatelji,

⁴¹ Detaljnije o tome vidi u: Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 154–160. Giulio MICHELINI, *Matteo*, 379, misli da se kriza s kojom se suočavala Matejeva zajednica očituje u početnom odvajanju od sinagoge, u progonstvu od strane pogana i u tendenciji ponekih kršćana da, nakon rušenja Hrama, više ne obdržavaju Zakon.

⁴² U Mt 24,3 uočavamo jasnu poveznicu s prethodnim Isusovim prijekorom Jeruzalemu (23,37-39) u kojemu dolazi do izražaja navješčaj o Božjoj i Isusovoj odsutnosti.

⁴³ Matej je jedini od sinoptika koji upotrebljuje riječ *παρουσία*. Usp. Bernard Brandon SCOTT, *The gospel of Matthew: A sapiential performance of an apocalyptic discourse*, u: Leo G. PERDUE – Bernard Brandon SCOTT – William Johnston WISEMAN, *In search of wisdom*, Essays in memory of John G. Gammie, Louisville, 1993., 251. Za razliku od klasičnog grčkoga u kojemu je navedeni izraz označavao kraljev posjet nekoj dalekoj provinciji, u Matejevu evanđelju odnosi se na eshatološki povratak Sina Čovječjega. Usp. Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 413.

⁴⁴ O različitim interpretacijama Mt 24,3 vidi u: Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 517–520.

⁴⁵ Pogledaj *βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ* (24,4) i *ὁρᾶτε μή θροεῖσθε* (24,6).

pozvani na zauzimanje osobnog stava u situacijama koje će zahvatiti zajednicu, a koje će prethoditi Kristovu ponovnom dolasku.⁴⁶

Prvo upozorenje odnosi se na mnoge koji će doći u Isusovo ime i koji će ih zvesti govoreći »Ja sam Krist« (usp. 24,4-5). Nije riječ o opasnosti koja je zajednici prijetila izvana od židovskih mesijanskih pretendenaata, vrlo čestih u Palestini krajem I. stoljeća, nego o onoj nutarnjoj koja je dolazila od strane članova koji su se smatrali Kristom.⁴⁷ Nadalje, Isus poziva učenike da se ne uznemiruju zbog ratova i glasova o njima jer oni još uvijek ne označavaju svršetak.⁴⁸ Apokaliptički znakovi kozmičkoga, društvenog i političkog karaktera (potresi, glad i ratovi)⁴⁹ nisu definitivni. Naprotiv, oni su samo početak trudova (usp. 24,6-8).⁵⁰ Ne može se više misliti u apokaliptičkim terminima jer svi katastrofalni događaji jednoglasno interpretirani kao znakovi definitivnog svršetka tek su početak, klica novog života.⁵¹ U takvom realnom iskustvu Matejeve zajednice učenici su pozvani na ustrajnost jer samo onaj »tko ustraje do kraja, bit će spašen« (24,13). U mukama, ubojstvima, mržnji, sablaznima, izdajama, lažnim prorocima, zavodjenjima, bezakonju i hladnoći ljubavi (usp. 24,9-13) koje su iznutra razarale zajednicu, učenici su pozvani otkrivati znakove Božje prisutnosti koja će se manifestirati⁵² bilo u onima koji će ustrajati do kraja (usp. 24,13), bilo u navješćaju evanđelja Kraljevstva (usp. 24,14).

Nakon toga prvog upozorenja u kojemu je pozvao svoje učenike na ustrajnost te na otkrivanje Božje prisutnosti u izvanjskim i nutarnjim krizama, patnjama i problemima kojima su bili izloženi, u 24,15-28 Isus poziva učenike na razumijevanje događaja,⁵³ upozoravajući ih iznova na lažne kriste i proroke koji će, čineći velika znamenja i čudesa, nastojati zvesti i izabrane (usp. 24,24).

Rast progona doseže svoj vrhunac u »grozoti pustoši« koja će stolovati na svetom mjestu (24,15). Izraz τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως Matej eksplicitno dovodi u odnos s prorokom Danijelom. No, za razliku od Dn 9,27; 11,31; 12,11, gdje je riječ o aluziji na oskvrnuće Hrama koje je 167. pr. Kr. počinio Antioh IV.

⁴⁶ Usp. Jean-Louis SKA, *Cose nuove e cose antiche (Mt 13,52)*, Bologna, 2004., 145.

⁴⁷ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 521.

⁴⁸ Ratovi su tipični apokaliptički element koji prethodi svršetku svijeta. Usp. Dn 11,10; Otk 11,7; 12,17; 13,7; 20,8.

⁴⁹ Usp. Iz 13,13; Jr 21,8-10; Otk 6,12; 11,13.19; 16,18.

⁵⁰ Izraz ἀρχὴ ὠδίνων (usp. Iz 26,17; 66,8; Mi 4,9) odnosi se na poimanje prema kojemu je novo stvaranje kao porođaj čije su patnje simptom rađanja eshatološke stvarnosti. Usp. Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 682.

⁵¹ Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 415.

⁵² Vidi teološke pasive σωθήσεται (24,13) i κηρυχθήσεται (24,14).

⁵³ Usporedi izraz ὁ ἀναγνώσκων νοεῖτω u 24,15.

Epifan,⁵⁴ Matej ukazuje na devastaciju Hrama od Rimljana te na bijeg Židova koji je zatim uslijedio (usp. 24,16-20).⁵⁵ Međutim, poziv na razumijevanje ó ἀναγινώσκων νοεῖτω (24,15), koji autor upućuje direktno čitatelju, odnosi se na svaki događaj koji dovodi u kušnju vjeru učenika. U tom smislu treba shvatiti i navještaj o velikoj tjeskobi (24,21) kojim proroci Danijel (12,1) i Joel (2,2) opisuju Dan Gospodnji. Ali u svim tim događajima koji će prethoditi parusiji čitatelji su pozvani otkriti Božju prisutnost jer i u takvim katastrofalnim situacijama Bog je nazočan zbog svojih izabranih,⁵⁶ tj. zbog onih koji su ustrajali u vjeri i zbog kojih će takvi dani biti skraćeni.⁵⁷ U tim teškim vremenima zajednica će biti izložena i nutarnjim izazovima lažnih mesija i proroka koji će ju pokušati zavesti (24,26). Stoga Isus iznova upozorava učenike na lažne navještaje o njegovu dolasku. Dolazak Sina Čovječjega bit će iznenađan ali prepoznatljiv poput munje koju se ne može vidjeti i u koju se, kada dođe, ne može sumnjati (usp. 24,27).⁵⁸

Nakon niza prethodnih upozorenja u 24,29-31 Matej opisuje dolazak Sina Čovječjega uporabom uobičajenih apokaliptičkih znakova: pomrčina Sunca i Mjeseca, pad zvijezda, ljuljanje nebeskih sila.⁵⁹ Tek u tom trenutku Isus odgovara na pitanje učenika u 24,3. Znak Sina Čovječjega koji će se pojaviti na nebu najvjerojatnije je sam Sin Čovječji ogrnut sjajem i veličanstvom (usp. Otk 1,7).⁶⁰ Jedini je, dakle, znak Sin Čovječji koji će se iznenada poput munje pojaviti na nebu i pred kojim će, vidjevši ga gdje dolazi na oblacima s velikom moći i slavom, proplakati svi narodi zemlje.⁶¹ U kontekstu navedenog možemo zaključiti da su učenici, a zajedno s njima i čitatelji svakog vremena, pozvani u svakodnevnom životnim situacijama otkrivati Božju nazočnost, iščekujući dolazak Sina Čovječjega.

⁵⁴ Usp. Daniel J. HARRINGTON, *Il Vangelo di Matteo*, 303.

⁵⁵ Usp. Giulio MICHELINI, *Matteo*, 383.

⁵⁶ Vidi božanske pasive u 22. retku: ἐκολοβώθησαν ἰ κολοβωθήσονται.

⁵⁷ Motiv skraćivanja vremena u apokaliptičkim je tekstovima različito uporabljiv, ali tu je u službi Božje ljubavi prema svojoj izmučenoj zajednici. Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 532.

⁵⁸ U istom smislu treba interpretirati i sliku strvine oko koje se skupljaju orlovi, iako se ne uklapa baš najbolje uz sliku munje. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 535 misli da se izraz »Gdje bude strvine, ondje će se skupljati orlovi« (24,28: ὅπου ἐάν ᾗ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοι) ne treba tumačiti u alegorijskom smislu. Prema mišljenju autora tim se izrazom zasigurno želi ukazati na činjenicu da je nemoguće ne primijetiti dolazak parusije.

⁵⁹ Usp. Iz 13,10; 34,4; Ez 32,7; Jl 2,10; 3,3–4; 4,15; Am 8,9; Sof 1,15.

⁶⁰ Ta interpretacija temelji se na epezegetskom genitivu τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Usp. Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 692; Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 421.

⁶¹ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 539.

2.3.3. Iščekivanje i vjernost (Mt 24,32 – 25,30)

No, za susret sa Sinom Čovječjim potrebno se i pripremiti. Na koji način Matej otkriva u središnjem dijelu (24,32 – 25,30) uporabom vrlo efikasnoga literarnog sredstva – parabole.⁶² Sve dosad Isus je odgovarao na pitanje o znaku svojeg dolaska, a sada odgovara učenicima na pitanje »kad će to biti« (24,3). U paraboli o smokvi (24,32-35) Isus poziva svoje učenike na strpljivost i povjerenje jer Sin Čovječji će sigurno doći. Izraz »Zaista, kažem vam, ne, neće uminuti naraštaj ovaj dok se sve to ne zbude« (24,34: ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται) izvorno se odnosio na Isusov naraštaj, ali za Matejeve čitatelje on poprima vrijednost permanentne aktualnosti koja proizlazi iz nepovredive istinitosti Isusove bezvremenske riječi: »Nebo će i zemlja uminuti, ali riječi moje ne, neće uminuti« (24,35: ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν).

Izraz πάντα ταῦτα – »sve to« ne mora se nužno odnositi na određeni povijesni događaj, primjerice na razorenje Hrama kao što zastupaju pojedini autori.⁶³ Naime, »nekoliko židovskih naraštaja onog doba živjelo je u stalnom očekivanju svršetka svijeta. Govoreći u skladu s tim očekivanjem [...] Isus se izražava načinom i jezikom proročkog i apokaliptičkog svijeta u kojem se ne razlikuju različita razdoblja povijesnog zbivanja.«⁶⁴ »Ovaj naraštaj« koji često u Matejevu evanđelju označava Isusove suvremenike, napose predstavnike naroda u njihovoj nevjernosti Bogu (usp. Mt 11,16), odnosi se i na sve one koji će se tijekom ljudske povijesti suprotstavljati Božjem spasenjskom djelovanju.⁶⁵ Čitatelj je pozvan u svim Isusovim riječima, i u posljednjoj, prepoznati njihovu istinitost i vrijednost i onkraj svršetka ovog svijeta. Isusove riječi vrijede zauvijek, a pozitivan ili negativan ishod suda ovisi o njihovu slušanju i izvršavanju (usp. Mt 7,24-27).⁶⁶

Dolazak Sina Čovječjega neupitan je, ali dan i čas njegova ostvarenja nepoznati su ne samo čovjeku nego i anđelima nebeskim pa čak i samom Sinu (usp. 24,36). U usporedbi Isusova dolaska s Noinim danima (24,38-39) evanđelist predstavlja temeljnu značajku parusije: iznenadnost, želeći pobuditi u čitateljima stav budnosti (usp. 24,42-44). Naime, nakon prvih desetljeća, vidjevši

⁶² Nakon niza upozorenja izrečenih u trećem licu jednine u 32. retku autor mijenja stil obraćajući se direktno svojim slušateljima.

⁶³ Usp. Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 424; Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 696.

⁶⁴ Marijan Jerko FUČAK (ur.), *Novi zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije*, 152, bilješka h.

⁶⁵ Usp. Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 696.

⁶⁶ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 549.

da Isus ne dolazi, Matejeva kršćanska zajednica gubi prvotni žar i gorljivost kojom je iščekivala ponovni Kristov dolazak. Problem je to vjernika svakoga vremena koji obuzeti svakodnevicom više ne iščekuju onoga koji ima doći.

U paraboli o kradljivcu u noći (24,43-44) Matej iznova stavlja naglasak na budnost i pripravnost. Budući da Sin Čovječji dolazi iznenada, poput kradljivca u noći, učenici su pozvani bdjeti uvijek, ne zato što znaju u koji će čas doći, nego zbog toga što će doći u čas kad i ne misle. »Bdijte dakle jer ne znate u koji dan Gospodin vaš dolazi« (24,42: Γρηγορείτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ἡμέρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται) poziv je čitateljima da ne izgube iz vida trenutak ponovnog susreta s Gospodinom. Jer samo onaj tko prihvati misterij časa i tko očekuje da Bog može intervenirati u bilo kojem trenutku može bdjeti na način na koji će mu autor sugerirati u sljedećim parabolama.⁶⁷

Za razliku od prvih triju parabola u kojima Matej ukazuje na sigurnost Isusova dolaska pozivajući čitatelje da se ne daju zavesti, u sljedećim trima autor unosi dodatni element: odgovornost.⁶⁸ Vjerni i razumni sluga o kojemu govori četvrta parabola (24,45-51) u iščekivanju svojeg Gospodara odgovoran je pred povjerenim mu zadacima, a ne kao zli sluga koji se, ne nadajući se Gospodinovu dolasku (usp. 24,48), ponaša neodgovorno. U toj je paraboli čitatelj pozvan na budno iščekivanje kao i na osobnu odgovornost prema povjerenom mu poslanju kao i u odnosu prema svojem bližnjemu.⁶⁹ Vrijeme iščekivanja vrijeme je odgovornosti.

Prispodoba o deset djevica (24,1-13), koju nalazimo samo u Matejevu evanđelju, interpretirana je na različite načine.⁷⁰ Međutim, naglasak je na mudrosti djevica koje su, predvidjevši mogućnost zaručnikova kašnjenja, ponijele sa sobom i ulje. Zahvaljujući mudrom predviđanju spremne udoše sa zaručnikom na svadbu dok su lude ostale s onu stranu zatvorenih vrata. Matej poziva čitatelja da, slijedeći mudre djevice, živi svoje »sada« u svjetlu susreta sa Sinom Čovječjim. Upravo zato što ne zna dan ni čas njegova dolaska (usp. 24,13) treba bdjeti kako ga ne bi zatekao nespremna.

U paraboli o talentima (25,14-30) čitatelj otkriva na koji način i kakvim sadržajem će ispuniti vrijeme iščekivanja koje je, prema tvrdnji samog autora, dugo.⁷¹ Gospodar koji je prije polaska na put povjerio svojim slugama, svako-

⁶⁷ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 558.

⁶⁸ Usp. Daniel J. HARRINGTON, *Il Vangelo di Matteo*, 315–316.

⁶⁹ Usp. Meinrad LIMBECK, *Matejevo evanđelje*, Zagreb, 2009., 263; Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 702.

⁷⁰ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 589–605.

⁷¹ Usp. izraz πολλὸν χρόνον, koji se nalazi samo u Matejevu evanđelju (25,19).

mu prema njegovim sposobnostima, različite talente na povratku traži od njih račun. Pohvaljuje prvu dvojicu, koji su za vrijeme njegove duge odsutnosti umnožili talente, a beskorisnog slugu, koji je zbog straha pronevjerio i onaj jedan jedini talent koji je imao, prekora te ga baca van u tamu. U toj paraboli evanđelist želi odvući učenike od inertnog i neplodnog iščekivanja. Strah ili traženje lažne sigurnosti ne trebaju poticati vjernike na brigu i borbu samo za vlastiti integritet. Naprotiv, u sadašnjosti koju žive i u iščekivanju Kristova dolaska, pozvani su odražavati djela onoga koji dolazi.

2.3.4. Dolazak Sina Čovječjega (Mt 25,31-46)

Isusov apokaliptički govor, a ujedno i njegovo javno djelovanje, Matej završava navještajem dolaska Sina Čovječjega i njegova posljednjeg suda (Mt 25,31-46), što ne nalazimo u drugim evanđeljima.⁷² U svečanom uvodu (25,31-33), u kojemu dolazi do izražaja djelovanje Sina Čovječjega, opisano glagolima u futuru (καθίσει, ἀφορίσει, στήσει), vidljiv je utjecaj starozavjetne i apokaliptičke literature. Izraz »i svi anđeli s njime« (25,31: καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ) doziva u sjećanje onaj u Zah 14,5: καὶ πάντες οἱ ἄγιοι μετ' αὐτοῦ,⁷³ a slika Sina Čovječjega koji na oblacima dolazi s neba preuzeta je iz Dn 7,13.⁷⁴ No, kao što s pravom uočava većina autora,⁷⁵ za razliku od Dn 7, u Mt 25,31-46 sudac je sam Sin Čovječji. U tom smislu navedeni tekst bliži je Henokovoj tradiciji.⁷⁶

Pred prijestoljem slave Sina Čovječjega sabrat će se svi narodi (πάντα τὰ ἔθνη). O kojim se narodima radi? U Starom zavjetu riječ *goyim* označavala je poganske narode. Također i u LXX riječ τὰ ἔθνη uporabljena je u odnosu na strane narode.⁷⁷ Tu je najvjerojatnije riječ o svim narodima zemlje, uključujući

⁷² Zajedno s većinom autora, isključujući hipotezu da je riječ o paraboli, mislimo da Mt 25,31-46 pripada apokaliptičkom književnom rodu. Detaljnije o tome vidi u: Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 132–160.

⁷³ Usp. Isto, 174; Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 437.

⁷⁴ Usp. Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 437. O sudu Sina Čovječjega, koji dolazi u slavi s anđelima svojim, Matej je govorio već u 16,27.

⁷⁵ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo* 650; Giulio MICHELINI, *Matteo*, 399–400; Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 437.

⁷⁶ U Prvoj Henokovoj 52,5 čitamo: »polovica kraljeva, moćnika i onih koji posjeduju zemlju pogledat će drugu polovicu, prestrašit će se i pognuti svoje glave te će osjećati krivnju gledajući Sina Čovječjega koji sjedi na prijestolju svoje slave«, Giulio MICHELINI, *Matteo*, 399–400. O Isusovoj uporabi naziva ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου u Matejevu evanđelju vidi u: Jack Dean KINGSBURY, *Matteo. Un racconto*, Brescia, 1998., 114–125.

⁷⁷ Na primjer: Post 18,18; Izl 23,27; Iz 2,2; 40,17; 52,10; Jr 3,17.

i kršćansku zajednicu.⁷⁸ Naime, u Mt 24 – 25 možemo s lakoćom prepoznati starozavjetni i apokaliptički motiv eshatološkog saziva svih naroda zemlje pred Božjim sudom.⁷⁹ U tom svjetlu Matej, dakle, predstavlja jedinstven i univerzalan sud – i svijeta i Crkve – koji će označiti svršetak ljudske povijesti. Potvrdu navedenoj interpretaciji nalazimo i u činjenici da izraz πάντα τὰ ἔθνη Matej uporabljuje i u 24,9.14 i 28,19, gdje je očito riječ o nevjernicima. Ali je jednako tako nedvojbeno da se isti nalazi u misionarskom a ne apokaliptičkom kontekstu.⁸⁰ Za razliku od navedenih, u našem tekstu, ni na temelju strukture ni na temelju konteksta ne možemo identificirati πάντα τὰ ἔθνη s nevjernicima. Drugim riječima, poveznica koju taj pojam ima s misionarskim kontekstom u 24,9.14 i 28,19 u potpunosti je odsutna u Mt 24 – 25, gdje ne nalazimo nikakvu distinkciju između vjernika i nevjernika, Židova i pogana. U konačnici potrebno je naglasiti da Mt 25,31-46 predstavlja treći dio eshatološkog govora koji započinje u 24,1 a završava u 25,46 te da je u potpunosti homogen s prethodnim materijalnom. U Mt 25,31 ne nalazimo ni jedan gramatički ili sintaktički znak koji bi ukazivao na raskid s prethodnim kontekstom ni na promjenu sugovornika. Mt 25,31-46, poput prethodnih, upućen je učenicima, dakle, samoj Crkvi. Riječ je o pozivu na budnost koji se ne odnosi samo na učenike nego koji na neki način sažima sve prethodne poticaje i pozive.⁸¹

Kao što pastir razlučuje ovce od jaraca, Sin će Čovječji razlučiti sve narode koji se skupe pred njim postavljajući ovce sebi zdesna, a jarce slijeva (usp.

⁷⁸ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 651; Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 718; Wolfgang TRILLING, *Das wahre Israel. Studien zur Theologie des Matthäus-Evangeliums*, Leipzig, 1975., 26–27; Silvano FAUSTI, *Una comunità legge il Vangelo di Matteo*, Bologna, 2007., 503; John Paul HEIL, Final Parables in the Eschatological Discourse in Matthew 24–25, u: Waren CARTER – John Paul HEIL, *Matthew's Parables. Audience-oriented Perspectives*, Washington, 1997., 201. Daniel J. HARRINGTON, *Il Vangelo di Matteo*, 320, tvrdi da se Mt 25,31-46 odnosi na sud pogana.

⁷⁹ Usp. Iz 2,1-5; 25,6-8; 66,18b-24; Ez 34,12-23, Dn 7,14; Jl 4,1-3; Mih 4,1-8; Sef 3,16-20.

⁸⁰ Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 651 misli da je u Mt 25,31-46 došao svršetak koji je Isus navijestio u 24,14. Prema autoru u međuvremenu svi su narodi čuli »evanđelje Kraljevstva« te su ga ili prihvatili ili odbacili.

⁸¹ Zastupajući univerzalnu interpretaciju izraza πάντα τὰ ἔθνη Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 651–652 donosi i sljedeće uvjerljive argumente: a) Mt 24,32 – 25,30 ne bi ničemu služio da ne završava predstavljanjem suda koji uključuje i zajednicu; b) sud u kojemu bi Sin Čovječji sudio samo nevjernike bio bi u potpunoj suprotnosti s Matejevom koncepcijom Crkve; c) prethodna tri Isusova govora Matej je zaključio tekstovima o univerzalnom sudu koji se odnosio i na zajednicu (7,21-27; 13,37-43.47-50, 18,23-35); d) obje skupine koje se pojavljuju pred Sinom Čovječjim nazivaju ga κύριε, apelativom koji nedvojbeno pripada rječniku zajednice i koji doziva u svijest prethodne tekstove (7,21s; 25,11.20-24).

25,32-33). Nakon toga obratit će se onima s desna pozivajući ih δεῦτε⁸² i nazivajući ih οἱ εὐλογημένοι U ovom slučaju riječ je o pozivu na dioništvo u nebeskom Kraljevstvu.⁸³ »Blagoslovljeni Oca njegova«⁸⁴ pozvani su baštiniti Kraljevstvo koje je za njih pripravljeno od postanka svijeta. Zašto? Jer su nahranili, napojili, primili, odjenuli, pohodili i posjetili samog Sina Čovječjega, koji bijaše gladan, žedan, gol, stranac, bolestan i u tamnici (usp. 25,35-36). Isusovim sugovornicima ta su djela zvučala poznato budući da se slični popisi često pojavljuju u biblijskim i židovskim spisima.⁸⁵ Ipak, potrebno je naglasiti da nije riječ o čudima nego o svakodnevnom djelovanju budući da je riječ o zajedničkim potrebama svakoga čovjeka.⁸⁶

Pitanje koje pravednici upućuju Sinu Čovječjemu: κύριε, πότε (25,37), a koje je uobičajeno u židovskoj apokaliptici, tu ima značajnu narativno-dramatičnu funkciju jer stvara jasnu distinkciju između pravednika i slušatelja koji već znaju ono što će prvi saznati tek u trenutku eshatološkog suda: sve ono što su učinili jednomu od njegove najmanje braće, njemu su učinili (25,40).⁸⁷ U najmanjoj braći s kojima se kralj identificirao autori su vidjeli Isusove učenike, tj. putujuće misionare,⁸⁸ siromahe kršćanske zajednice,⁸⁹ siromašne općenito,⁹⁰

⁸² Taj izraz u Matejevu evanđelju uporabljen je napose u kontekstu poziva (4,19; 11,28; 22,4).

⁸³ Particip perfekta pasivni glagola εὐλογέω izražava ideju da se blagoslov koji se dogodio u prošlosti u ispunjavanju djela milosrđa realizira u trenutku njihova ulaska u Kraljevstvo. Usp. Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 720.

⁸⁴ Genitiv τοῦ πατρός μου ne označava toliko izvor blagoslova koliko njihovu pripadnost Ocu.

⁸⁵ Detaljnije o tome vidi u: Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 721–722.

⁸⁶ Usp. Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 213.

⁸⁷ Zanimljivo je da u Matejevu evanđelju nisu samo stranci, pogani i pobožni iznenađeni nego i pravednici (εἰς 7,22; 20,11; 25,37-39). Eshatološka nagrada ne potvrđuje niti odobrava sustav vrijednosti pravednika. Za njih, kao i za sve, posljednji sud je mjesto objave koja dovodi u pitanje stečene sigurnosti iznenađujući svakoga ponaosob. Autori koji zastupaju tu interpretaciju pozivaju se na *najmanje* o kojima Matej govori u 18,6s; 10,40-42 i 25,40.45. Međutim, trebamo voditi računa da navedeni tekstovi imaju različite kontekste i drukčije perspektive. U 18,6 Isus eksplicitno govori o *najmanjima* koji vjeruju u njega (τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ), a u 10,42 *najmanji* su primljeni i prihvaćeni u ime učenika (εἰς ὄνομα μαθητοῦ). U Mt 25,34-45 kontekst je potpuno drukčiji i na neki način obrnut budući da se na eksplicitan način govori o nepoznavanju *najmanjih*. Nadalje, u 25,40.45, za razliku od 18,5 i 10,42, *najmanji* su kvalificirani takvima jednostavno zbog njihova objektivnog stanja siromaštva, a ne zbog eklezijalne pripadnosti.

⁸⁸ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 659–661; Jean RADERMAKERS, *Lettura pastorale del Vangelo di Matteo*, Bologna, 2001., 314; Silvano FAUSTI, *Una comunità legge il Vangelo di Matteo*, 504.

⁸⁹ Usp. John A.T. ROBINSON, The »Parable« of the Sheep and the Goats, u: *New Testament Studies*, 2 (1956.) 4, 231.

⁹⁰ Usp. Edmond FAHARIAN, Relire Matthieu 25,31-46, u: *Gregorianum*, 72 (1991.) 3, 440–441.

cijeli svijet, sve kršćane,⁹¹ judeokršćane, židovske misionare i svjedoke.⁹² Međutim, zajedno s Grassom mislimo da je tu riječ o osobama koje su proživjele dramatičnu situaciju siromaštva i prethodno navedenih nedaća,⁹³ a s kojima se Isus na paradoksalan način identificira. Umorni i izmučeni nisu samo pozvani doći k Isusu kako bi u njemu pronašli odmor. Štoviše, proslavljeni Krist čini osobnom sudbinu onih čije je ljudsko dostojanstvo dovedeno u pitanje.

U govoru upućenu onima slijeva, koji je u biti paralelan s prvim, uočavamo nekoliko značajnih razlika. Za razliku od blagoslovljenih, koje je pozvao da dođu k njemu i da prime u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za njih od postanka svijeta (usp. 25,34), one slijeva naziva prokletima te im zapovijeda da odu od njega u oganj vječni,⁹⁴ pripremljen đavlu i anđelima njegovim (usp. 25,41). Tu je potrebno naglasiti da vječni oganj nije pripremljen za proklete, nego za đavla i njegove anđele.⁹⁵ Druga značajna razlika očituje se u uporabi glagola *διακονέω* – »služiti«, »posluživati«, koji ne nalazimo u Isusovu obraćanju pravednicima. Kao što Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje za mnoge (usp. 20,26-28), tako su se i oni trebali ponašati u odnosu prema svojoj braći. Služenje o kojemu se govori djelovanje je za dobro drugoga koje postaje važnije od osobnog dobra i koje u životu učenika zauzima apsolutno prvo mjesto, što je moguće samo zahvaljujući ljubavi.⁹⁶ U Matejevu izostavljanju pojma *ἀδελφοί* (usp. 25,45), što predstavlja treću razliku, nalazimo argument u korist prethodno navedene interpretacije prema kojoj je riječ općenito o osobama u potrebi, a ne samo o Isusovim učenicima. Možemo, dakle, zaključiti da je posljednji sud, prema Matejevu evanđelju, univerzalni sud kojemu će biti podvrgnuti svi narodi svijeta, svaki čovjek koji je prepoznao Gospodina jednako kao i onaj koji ga nije prepoznao u najmanjoj braći. No, i dalje ostaje pitanje koja je njegova pragmatička funkcija?⁹⁷

⁹¹ Tako na primjer: Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 439–440.

⁹² Usp. Robert HURLEY, *Le lecteur et les dans le jugement dernier de Matthieu*, u: *Sémiotique et Bible*, 101 (ožujak 2001.), 25.

⁹³ Usp. Santi GRASSO, *Il Vangelo di Matteo*, 723–724.

⁹⁴ U Matejevu evanđelju »vječni oganj« ukazuje na posljednji sud (usp. 3,10.12; 5,22; 7,19; 13,40.42.50; 18,8.9).

⁹⁵ U suprotnosti s Kraljevstvom koje je za blagoslovljene pripravljeno (božanski pasiv *τὴν ἡτοιμασμένην*) od postanka svijeta. Usp. John Paul HEIL, *Final Parables*, 206.

⁹⁶ Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 209.

⁹⁷ Pod pojmom »pragmatička funkcija« mislimo na djelovanje na koje tekst potiče čitatelja (grč. *πράγμα* – »radnja«, »djelovanje«). Naime, biblijski tekst ne možemo i ne smijemo svesti samo na čisto informativni sadržaj jer biblijska istina nije samo neutralno pripovijedanje stvari. Drugim riječima, zadaća Biblije ne sastoji se samo u informiranju svojih čitatelja i/ili slušatelja, nego napose u njihovu formiranje. Usp. Massimo GRILLI, *Čitati znači voditi dijalog*, 6.

2.4. Pragmatičko značenje Mt 25,31-46 i 26,1-2

U otkrivanju pragmatičke funkcije Mt 25,31-46 od iznimne je važnosti literarni kontekst u kojemu autor pruža čitatelju jasne interpretativne znakove. »I kad Isus završi sve te besjede« (26,1a: Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους) riječi su koje je čitatelj susreo na kraju Isusovih prethodnih govora (7,28; 11,1; 13,53; 19,1). Ta čitatelju dobro poznata formula uvod je u Isusov kratki navještaj smrti: »reče svojim učenicima: 'Znate da je za dva dana Pasha, i Sin Čovječji predaje se da se razapne'« (26,1b-2: εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ οἶδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι). U odnosu na mnoge autore koji općenito ukazuju na usku povezanost izvještaja o Isusovoj smrti i uskrsnuću (Mt 26 – 28) s posljednjim Isusovim govorom (Mt 24 – 25), malobrojni su oni koji obraćaju posebnu pozornost na odnos između Mt 25,31-46 i 26,1-2. Jedna od njih je i Anna Fumagalli, koja na temelju detaljne analize Mt 26,1-2 u odnosu na prethodne Isusove govore dolazi do originalne interpretacije.⁹⁸ Prema autorici primarna funkcija posljednje uporabe navedene formule vrlo vjerojatno je zaključak prethodnih Isusovih govora. Budući da u 26,1-2 autor ne navodi promjenu mjesta, te da nakon završetka svih tih govora (πάντας τοὺς λόγους τούτους) Isus iznova preuzima riječ i da su učenici i dalje Isusovi sugovornici, Anna Fumagalli 26,1-2 vidi kao komentar prethodnog izvještaja.⁹⁹

Naime, u 25,31-46 kralj je s prijestolja svoje slave navijestio onima sebi zdesna Kraljevstvo pripravljeno za njih od postanka svijeta, uporabom različitih tvrdnji koje su iznenadile i uznemirile čitatelja budući da je Sin Čovječji samom sebi pripisao situacije i poteškoće vlastite čovjeku svakog vremena. Na kraju prvog dijaloga (usp. 25,40), napose na kraju izvještaja (usp. 25,45-46), objava novog poimanja stvarnosti (ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε... οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε) ostavila je čitatelja u iščekivanju. Identifikaciju Sina Čovječjega s »ovim najmanjima« koja je ostala nepojašnjena čitatelj će razumjeti tek u svjetlu 26,1-2. Ono što je dosad bio samo proročki navještaj uskoro će postati stvarnost. Sin Čovječji koji se identificirao s gladnima, žednima, golima, strancima, bolesnima, utamničenicima... raspet na križu postat će u punom i pravom smislu riječi »jedan od ovih najmanjih«, štoviše najmanji.¹⁰⁰ Drugim riječima, u eshatološkom događaju smrti na križu Sin Čovječji postat će definitivno najmanji identifi-

⁹⁸ Usp. Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 215-234.

⁹⁹ Usp. Isto, 222.

¹⁰⁰ Usp. Isto, 227; Daniel PATTE, *The Gospel according to Matthew. A Structural Commentary on Matthew's Faith*, Philadelphia, 1987., 359.

rajući se s najmanjima svakog vremena,¹⁰¹ jer Isusova smrt na križu ne može biti ubrojena među prolazne događaje budući da će Raspeti i nakon uskrsnuća ostati Raspeti.¹⁰²

U svjetlu navedenoga Fumagalli otkriva pragmatičku funkciju Mt 25,31-46, koja se sastoji u promjeni čitateljeve perspektive.¹⁰³ U Isusovoj smrti na križu čitatelj otkriva temelj novog poimanja stvarnosti objavljene u 25,31-46. Riječ je o novom načinu Božje nazočnosti u povijesti, počevši od onih događaja pa sve do ispunjenja vremena (28,20).¹⁰⁴ »Bog s nama« (1,23) bit će prisutan kao onaj koji »se predaje da bude razapet« (26,2).¹⁰⁵

Zaključak

Model Čitatelja koji Matej oblikuje u 24 – 25 čitatelj je koji promatra, interpretira i živi svoju sadašnjost u svjetlu susreta sa Sinom Čovječjim. Točnije, koji u krizi svojega »danas« i »sada« kao i u povijesti svijeta i čovjeka prepoznaje znakove prisutnosti Sina Čovječjega. Štoviše, Matejev čitatelj je onaj koji shvaća da Boga susreće u povijesti, ali na drukčiji način od onoga na koji ga promatraju »pravednici« ovoga svijeta. U vremenu iščekivanja koje prethodi Kristovu slavnom povratku, Sin Čovječji je raspeti kojeg je čitatelj pozvan prepoznati u »raspetim« osobama svojeg vremena. U novom poimanju stvarnosti te u budnom i odgovornom iščekivanju osobnog susreta čitatelj je, dakle, pozvan prepoznati lice Sina Čovječjega u gladnima, žednima, golima, utamničenima,

¹⁰¹ Usp. Ulrich LUZ, *Vangelo di Matteo*, 665, misli da evanđelist vrlo vjerojatno u Isusovoj braći koja su u potrebi nije vidio svakog čovjeka patnika, nego učenike koji su trpjeli.

¹⁰² Potvrdu navedenoj tvrdnji nalazimo u anđelovu navješćaju Isusova uskrsnuća ženama na grobu: »Vi se ne bojte! Ta znam: Isusa Raspetoga tražite« (28,5: μή φοβείσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε). Naime, govoreći o Raspetomu, umjesto očekivanog aorista, Matej uporabljuje particip perfekta pasivni (τὸν ἐσταυρωμένον) koji ukazuje na trajnost događaja.

¹⁰³ John Paul HEIL, *Final Parables*, 207, tvrdi da Mt 25,31-46 ima dvostruki pragmatički učinak: »1) It urges the audience to be the righteous sheep who must take care of the neediest, the 'least ones', in the world as a way of serving Jesus himself until his final coming. By doing so they will be blessed at the last judgment by inheriting the eternal life of the reign God has prepared for them. 2) It encourages the audience to become needy least one sin their mission of bringing the reign to the world. As least ones they can be assured of Jesus' presence with them as members of his own family. They can take the risk of becoming needy least ones because the righteous must and will take care of them.« Schuyler BROWN, *The Matthean Apocalypse*, u: *Journal of the Study of the New Testament*, 4 (1979.), 18 definira Mt 25,31-46 kao *captatio benevolentiae* koji priprema zajednicu za odgovornost u sveopćem poslanju (28,19).

¹⁰⁴ Pogledaj i 24,3.

¹⁰⁵ Usp. Anna FUMAGALLI, *Gesù crocifisso, straniero fino alla fine dei tempi*, 228.

bolesnima, strancima... koji su misteriozna prisutnost Emanuela – Boga s nama¹⁰⁶ i »sakrament« povijesne prisutnosti Sina Čovječjega,¹⁰⁷ dakako u dubokoj svijesti da će u posljednjem susretu s njim biti suđen prema samo jednom kriteriju, kriteriju ljubavi.

Nije riječ samo o etičkom i mesijanskom programu u korist siromašnih, niti o jednostavnom *imitatio Dei*, nego o eshatološkom dignitetu Sina Čovječjega koji je neraskidivo povezan s dignitetom »siromašnih«, a kojemu je čitatelj pozvan u ljubavi služiti. Nadalje, Model Čitatelja koji proizlazi iz Mt 24 – 25 jest onaj koji se ne boji dovesti u pitanje stečene jasnoće i sigurnosti kao i vlastiti sustav vrijednosti, jer će i za njega, kao i za sve ljude, sud biti mjesto objave Sina Čovječjega, objave koja kida sigurnosti i koja postaje iznenađenje za sve. Na kraju potrebno je naglasiti da Matejev Model Čitatelja nije onaj koji utjelovljuje kršćanski humanizam bez zakona jer svaki čovjek, pa i nesvjesno, može opsluživati Zakon i na taj način pripadati narodu pravednika,¹⁰⁸ koje će Sin Čovječji u onaj dan pozvati sebi zdesna govoreći: »Dođite, blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta! Jer ogladnjih i dadoste mi jesti; ožednjih i napojiste me; gol i zaogrnušte me; oboljih i pohodite me; u tamnici bijah i dođoste k meni« (Mt 25,34-36).

Summary

**TO LIVE THE PRESENT IN THE LIGHT OF
THE ENCOUNTER WITH THE SON OF MAN
THE FORMING OF THE READER IN THE APOCALYPTIC
DISCOURSE IN MT 24 –25**

Silvana FUŽINATO

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Petra Preradovića 17, p.p. 54, HR – 31 400 Đakovo
fuzinatosilvana@gmail.com

After the introductory overview of numerous interpretations the author analyses Mt 24- 25 in the perspective of communication with a special review of the pragmatic power and function of the text. This is a newer exegetical-theological approach that is presented in the first chapter that deals with the definition of the Model of the Reader

¹⁰⁶ Giulio MICHELINI, *Matteo*, 403.

¹⁰⁷ Alberto MELLO, *Evangelo secondo Matteo*, 438.

¹⁰⁸ Usp. Mt 5,17–20; 25,37,46.

and the truth that this model embodies in a Biblical text. The second part of the article is an attempt to respond to the question on the nature of the Model of the Reader that the author of the Gospel forms in Jesus' apocalyptic discourse (Mt 24 –25). The analysis of literary signs and the semantic configuration of Mt 24 – 25 lead to the conclusion that Matthew's Model of the Reader is such that the reader observes and lives his/her present in the light of the encounter with the Son of Man. The author concludes the formation of the reader in the apocalyptic discourse of Mt 24 – 25 by defining the pragmatic function of the last judgement of the Son of Man. In the light of the proclamation of Jesus' death (Mt 26:1-2) that represents a certain conclusion of Jesus' discourses, the reader discovers the foundation of a new understanding of reality. The Son of Man, who identified himself with those who are hungry, thirsty, naked, foreign, sick, imprisoned..., was crucified on the cross and through that he became truly »one of the least ones« or, in fact, the least one. During this time of awaiting the second coming of Christ, the reader is, therefore, invited to recognise the Son of Man in those who are »crucified« in his/her own time, while being aware that in the final encounter with Him, he/she will be judged by only one criterion, the criterion of love.

Keywords: *Model of the Reader, communicational approach, pragmatic function, the Son of Man, apocalyptic writings, judgement.*